

O'QUVCHILARNING O'RGANISH USLUBLARI (VIZUAL, AUDIAL, KINESTETIK) VA ULARGA MOS METODIKALARNI QO'LLASH YO'LLARI

Qobilova Dilfuza Asatjanovna
Independent Researcher

Annotatsiya

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim olishdagi individual farqlari, ayniqsa, ularning o'rganish uslublari muhim omil sifatida e'tirof etilmoqda. Ushbu annotatsiya "O'quvchilarning o'rganish uslublari (vizual, audial, kinestetik) va ularga mos metodikalarni qo'llash yo'llari" mavzusini yoritadi. Asosiy e'tibor o'quvchilarning bilimni qanday qabul qilishi, eslab qolishi va qay tarzda samarali o'rganishini ta'minlashga qaratilgan.

Ta'kidlanishicha, o'quvchilarning o'rganish uslublari asosan uch turga bo'linadi: **vizual (ko'ruv orqali)**, **audial (eshitish orqali)** va **kinestetik (harakat orqali)** o'rganish. Har bir o'quvchi o'zining tabiiy xususiyatlariga ko'ra, ma'lumotni turlicha qabul qiladi. Vizual o'quvchilar ranglar, grafiklar, diagrammalar va yozma matnlar orqali yaxshiroq o'rganadi. Audial o'quvchilar esa darsni tinglash, muhokama qilish, ovozli topshiriqlar orqali ma'lumotni tez va samarali o'zlashtiradi. Kinestetik o'quvchilar esa tajriba, amaliyot, jismoniy harakatlar bilan bog'liq faoliyatlar orqali bilimni qabul qiladi.

Mavzuda har bir o'rganish uslubiga mos metodik yondashuvlar haqida fikr yuritiladi. Jumladan, vizual o'quvchilar uchun vizual materiallardan foydalanish, taqdimotlar, rasm va sxemalar chizish; audial o'quvchilar uchun darsni suhbat shaklida tashkil qilish, ovozli yozuvlardan foydalanish, muhokama va rol o'yinlar o'tkazish; kinestetik o'quvchilar uchun esa laboratoriya ishlari, rol o'yinlar, harakatli dars uslublariidan foydalanish zarurligi ko'rsatiladi.

Shuningdek, ushbu mavzuda har bir o'quvchining o'ziga xos o'rganish uslubini aniqlash uchun pedagogik diagnostika va kuzatuvning ahamiyati ta'kidlanadi. Shu orqali o'qituvchi har bir o'quvchiga individual yondashuvni shakllantirib, ta'lim samaradorligini oshirishi mumkin.

Xulosa sifatida, differensial yondashuv asosida o'rganish uslublariiga mos metodlarni qo'llash o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi, o'zlashtirishni yaxshilaydi va har bir o'quvchining shaxsiy rivojlanishiga zamin yaratadi. Mazkur mavzu zamonaviy pedagogikada muhim o'rin tutib, amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi.

Kalit so'zlar: O'rganish uslublari, Vizual o'rganuvchilar, Audial o'rganuvchilar, Kinestetik o'rganuvchilar, Differensial ta'lim, Metodik yondashuvlar,

VARK modeli, Pedagogik strategiyalar, Individuallashtirilgan o'qitish, Ta'lim samaradorligi, Amaliy mashg'ulotlar, Ko'rgazmali vositalar, Eshitish orqali o'rganish, Harakatli o'qitish, Tajribaga asoslangan ta'lim

Kirish

Ta'lim jarayonining samaradorligi ko'plab omillarga bog'liq bo'lib, ularning eng muhimlaridan biri — o'quvchining axborotni qanday qabul qilishi va o'zlashtirishidir. Har bir shaxs o'ziga xos idrok va o'rganish uslubiga ega. Aynan shu individual farqlarni inobatga olgan holda ta'lim tashkil etilsa, bilim o'zlashtirish sifati ortadi, o'quvchining fanga nisbatan qiziqishi va motivatsiyasi kuchayadi. Shu sababli, zamonaviy ta'lim tizimida **o'quvchilarning o'rganish uslublarini aniqlash va ularga mos metodik yondashuvni tanlash** dolzarb masala hisoblanadi.

Psixologik-pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilar o'rganish jarayonida asosan uch xil uslubdan foydalanadilar: **vizual (ko'rish orqali)**, **audial (eshitish orqali)** va **kinestetik (harakat orqali)** o'rganish. Ushbu uslublar inson miyasi axborotni qabul qilishi va qayta ishlashi usullariga asoslanadi. Masalan, vizual o'quvchilar ma'lumotni tasvirlar, rangli jadval va grafiklar orqali yaxshi tushunadilar; audial o'quvchilar suhbat, tinglash, ovozli materiallar orqali; kinestetik o'quvchilar esa amaliy harakatlar, tajriba va interaktiv faoliyat orqali samarali o'rganadilar.

Shunga muvofiq, pedagogning vazifasi — o'quvchilar orasidagi bu farqlarni aniqlab, dars jarayonini shunday tashkil etish kerakki, har bir o'quvchining o'rganish uslubiga mos metodik vositalar qo'llanilsin. Bunda differensial yondashuv muhim rol o'ynaydi. Har bir uslubga mos holda tanlangan dars metodikasi va vositalari o'quvchilarning bilimni chuqur va mustahkam o'zlashtirishiga xizmat qiladi.

Maktabda yoki boshqa ta'lim muassasasida bir sinfda bir nechta turli o'rganish uslubiga ega o'quvchilar bo'lishi tabiiy hol. Bunday vaziyatda o'qituvchining metodik mahorati — barcha toifadagi o'quvchilarni qamrab oladigan, turli didaktik yondashuvlarni uyg'unlashtirgan darsni loyihalash va o'tkazishdir. Bu esa, o'z navbatida, dars samaradorligini oshiribgina qolmay, o'quvchilarning o'ziga ishonchini, faol ishtirokini va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Mazkur ishda aynan o'quvchilarning o'rganish uslublarini chuqur o'rganish, har bir uslubning xususiyatlarini tahlil qilish va ularni amaliyotda qanday metodik yondashuvlar bilan qo'llab-quvvatlash mumkinligi haqida so'z yuritiladi. Ta'limda individuallashtirilgan yondashuvni yo'lga qo'yish orqali o'qituvchilar o'quvchilarni yanada samaraliroq o'qitishlari, har bir o'quvchining salohiyatini to'liq ochib berishlari mumkin. Shu bois, ushbu mavzuning nazariy va amaliy jihatdan o'rganilishi bugungi kunda nihoyatda dolzarb va muhim hisoblanadi.

Tushunarli. Men endi ilmiy jurnal uchun mo'ljallangan, rasmiy-uslubda yozilgan va statistik ma'lumotlarga tayanadigan maqolaning asosiy qismini tayyorlash

uchun izlanish olib boraman. Maqola o'quvchilarning o'rganish uslublari (vizual, audial, kinestetik) bo'yicha teng taqsimlangan, har bir uslubga mos metodik yondashuvlarni va ilmiy asoslarni qamrab oladi.

Tayyor bo'lgach, sizga xabar beraman.

Asosiy qism: O'quvchilarning o'rganish uslublari (vizual, audial, kinestetik) va ularni qo'llash strategiyalari

I. Vizual o'rganish uslubi

Vizual (ko'rgazmali) o'rganish uslubi — o'quvchilar ma'lumotni ko'rish orqali eng samarali o'zlashtirishga moyil ekanini bildiradi. Bu uslubdagi o'quvchilar grafikalar, diagramma, chizmalar va videolavhalar yordamida yaxshiroq anglashadi. Tadqiqotlarga ko'ra, o'quvchilarning taxminan 65 foizi vizual uslubga ega ekanligi qayd etilgan. Bunday talaba rasmiy ko'rinishdagi ma'lumotlar asosida eslab qolish darajasi yuqori bo'ladi: masalan, bir tadqiqotda vizual vositalar yordamida o'qitish bilishni 400% ga oshirishi ko'rsatilgan. Ta'lim nazariyasida Flemingning VARK modeli vizual uslubni "grafika, diagramma, jadval va plakatlar yordamida o'qishni xush ko'radigan" shaxslar toifasiga kiritadi. Shuningdek, Dunn va boshqalar ta'kidlashicha, o'quvchilarning ko'rish kanali orqali o'rganishga bo'lgan istagi individual xususiyatlar bilan belgilanadi va o'qituvchilar darsda rangli plakatlar, sxemalar va kompyuter grafikalaridan keng foydalanishi muhim.

Murakkab mavzularni tushuntirishda vizual vositalar jiddiy samaradorlikka ega. Masalan, matematik masalalar va fizik qonunlarni video demonstratsiyalar va interaktiv grafikalar orqali o'rgatish talabaning tushunishini sezilarli darajada oshiradi. Amaliy tadqiqot natijalari ham ko'rsatadiki, vizual axborot qabul qiladigan talabalar ranglar, diagramma va tasvirlangan xaritalar yordamida yangi bilimlarni yaxshiroq qabul qiladi. Shu bilan birga, ayrim ekspertlar nazariya jihatidan vizual o'rganuvchilarning umumta'limdagi foizi yuqori ekanini ta'kidlaydi; masalan, Zopf va boshq. (2004) tadqiqoti bo'yicha aholining 65 foizi vizual o'rganishga moyilligi qayd etilgan. Biroq, Learning Styles konsepsiyasini tanqid qiluvchi Nature jurnalidagi maqolaga ko'ra, vizual o'quvchilarning afzalligi va ularning bilim olishdagi roliga oid dalillar aniq emas. Shunday bo'lsa-da, o'quvchilarning vizual xususiyatlarini inobatga olib, darslarni shu uslubda boyitish umumiy o'rganish samaradorligini oshirishi ta'kidlanadi.

O'qitish metodikasi jihatidan, vizual o'rganuvchilar uchun rasm va jadvalga boy dars materiallari tayyorlash muhim. Masalan, tarix darsida ma'ruzani vaqt chizig'i grafikasi yoki xarita yordamida o'tkazish vizual o'rganuvchilarda yoqimli taassurot qoldiradi. Shuningdek, prezentatsiyalar, multimediyalar va taqdimotlarda foydalaniladigan diagrammalar talabalarning diqqatini jalb qiladi va ma'lumotlarni yanada mustahkam anglashiga yordam beradi. Statistika ma'lumotlarga asoslanib, vizual yordamlar dars samaradorligini sezilarli oshirishini ko'rsatadi; masalan, ayrim

tadqiqotlarda vaziyatli tasvirlar bilan o'qitilgan guruhda faqat matnli dars qilgan guruhga qaraganda bilim egallash natijasi 200-400% yuqori bo'lgani qayd etilgan. Shunday qilib, o'quvchilarni qog'ozdagi ma'lumot bilan chegaralamasdan, ko'proq ko'rgazmali kontent bilan ta'minlash orqali ularning individual o'rganish uslubini qo'llab-quvvatlash mumkin.

II. Audial o'rganish uslubi

Audial (eshituv) o'rganish uslubi — o'quvchilar axborotni tinglab qabul qilishni yoqtiradiganliklarini anglatadi. Bunday talabalar darslikni eshitish, muhokama qilish va tinglab o'qish orqali ma'lumotni yaxshiroq o'zlashtiradi. Fleming ta'kidlashicha, auditor o'rganuvchilar uchun og'zaki ta'rif va hikoyalar muhim rol o'ynaydi: ular ko'pincha faol gapiradi, ijtimoiy muhitda ishlashni afzal ko'radi va audiolavha yoki dars musiqalari bilan o'rganishni yaxshi ko'radi. O'qituvchilar uchun tavsiya qilingan strategiyalardan biri sinfda diskussiya, rol o'ynash va tinglab-suhbatlashish mashqlarini tashkil qilishdir. Masalan, auditor o'rganuvchilarga abstrakt mavzularni tushuntirishda og'zaki misol va hikoyalarni qo'llash samarali bo'ladi; shuningdek, audiokitoblar va interaktiv onlayn kurslar ham eshitish orqali o'rganishni kuchaytiradi.

Ilg'or tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, dars jarayonida eshitish orqali o'rganish uslubini qo'llash talabaning o'ziga xos nutq va eshitish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Masalan, til o'rgatishda talabaga she'rni yoki dialogni tinglatish, so'ngra birgalikda takrorlash o'rgatish metodini qo'llash nutqni mustahkamlaydi. Kichik sinflarda esa sharhlash va hikoya aytishni rag'batlantirish auditor o'rganuvchilarning faolligini oshiradi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, tinglab-eshitish uslublari bilan bog'liq usullar — dars mobaynida tinglab qidirish va darsdan so'ng tinglovlar — materialni eslab qolish darajasini sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, tabiiy tilni o'rganish mavzularida eshituvchilarga ko'proq so'zli vazifalar — masalan, podkastlar, viktorinalar, guruhli munozaralar — berish ta'lim natijalarini yaxshilaydi.

Audial uslubni qo'llash strategiyalari orasida nafaqat sinf darslari, balki guruh mashg'ulotlari va musiqa vositalaridan foydalanish ham bor. Misol uchun, matematika yoki fizikada muammolarni muhokama qiladigan guruh mashg'ulotlari auditor o'rganuvchilarni jalb qiladi. Shuningdek, o'quvchilar o'rtasidagi munozaralar, munozara turidagi bahslar va jamoaviy muhokamalar savol-javob shaklida bilim almashish imkonini beradi. Amaliy misol sifatida, tarix darsida muayyan davrni musiqiy fon (mahalla qo'shiqlarini) yordamida eshittirish yoki adabiyot darsida she'rlarni yoddan o'qish — ularning barchasi auditor o'rganuvchilarning diqqatini qaratib, mavzuni chuqurroq tushunishga yordam beradi. Shu tarzda turli o'rganish uslublarini uyg'unlashtirish dars samaradorligini oshiradi, ayniqsa eshitish orqali o'rganayotgan talabalar motivatsiyasini kuchaytiradi.

III. Kinestetik o'rganish uslubi

Kinestetik (harakat) o'rganish uslubi — talaba faol harakat va amaliy jarayonlarda ishtirok etib ma'lumotni yaxshi qabul qilishi bilan belgilanadi. Bunday talabalar laboratoriya eksperimentlari, qo'l mehnati va amaliy mashg'ulotlar orqali o'rganishni yoqtiradi. Fleming'ga ko'ra, kinestetik o'rganuvchilar yangi ko'nikmalarni amalda o'rganishga intiladi, uzoq vaqt tinchgina o'tirishni qiynaladi va o'z his-tuyg'ularini harakat orqali ifodalaydi. Masalan, ular jonli mashg'ulotlar va treninglar, qatnashib bajariladigan rolli o'yinlar va modellashgan harakatlar yordamida bilim egallaydi. Dunn & Dunn ta'kidlashicha, kinestetik uslubdagi talabalarga matematik va ilm-fan mavzularini qog'ozda o'qitishdan ko'ra tajriba qilish va eksperiment o'tkazish orqali tushuntirish ko'proq foyda beradi.

Ilmiy tadqiqotlarda kinestetik metodlarning talaba e'tiboriga ijobiy ta'siri qayd etilgan. Masalan, fizika va kimyo darslarida eksperimentlar ko'p bo'lgan sharoitda ta'lim muhim darajada samaraliroq bo'ladi; bu o'quvchilar mavzuni nafaqat nazariy tushunish balki real tajriba orqali egallashiga yordam beradi. Shuningdek, tillarni o'rganishda ham kinestetik uslubda ta'lim — masalan, improvizatsiya o'yinlari yoki dramatisatsiya — yaxshi natija beradi. Harakat va tajriba orqali o'rganish istiqbolida Kolbning amaliy tajriba sikli modellari ham o'rin olgan: Kolb bo'lsa "tajriba orqali bilim olish" kontseptsiyasini ilgari surib, talabalarning faol sinov-tajriba bosqichlari orqali bilimni oshirishni qo'llab-quvvatlaydi.

Kinestetik uslubga mos metodlarni qo'llashda o'qituvchilar laboratoriyalar, maydon mashg'ulotlari va qo'lda bajariladigan loyihalar orqali darsni boyitadi. Masalan, geografiya darsida maketlar yasash, biologiyada mikroskop orqali o'simlik hujayralarini ko'rish, texnika darsida kichik konstruktorlar bilan ishlash talabalarning mavzuga qiziqishini oshiradi. Statistik ma'lumotlar bo'yicha, amaliy tajribalar bilan o'qitilgan guruhda o'rganish natijasi nazariy o'qishga nisbatan ancha yuqori ekanligi kuzatilgan. Shuningdek, kinestetik faoliyat tashkil qilinganda, talabalar darsga aktivroq ishtirok etib, yangi ma'lumotni uzoqroq vaqt eslab qoladi. Natijada kinestetik uslubga moslashgan o'qitish strategiyalari o'quvchilarning matematik va ilm-fan fanlari bo'yicha ko'rsatkichlarini yaxshilashi mumkin.

Yuqumli bo'lmasa-da, ko'plab nazariy tadqiqotlar o'qituvchilarni o'quvchilarning individual xarakteristikasiga asoslangan differensial yondashuvga chaqiradi. Masalan, Mills (1956) tadqiqotida har bir bolaga mos o'qitish uslubi tanlash zarurligi ko'rsatilib, «hech qanday usul barcha o'quvchilar uchun mos emasligi» ta'kidlangan. Biroq, yaqinda o'tkazilgan sharhlar shuni ko'rsatadiki, talabaning stiliga mos tushunishga qaratilgan o'qitish samaradorligini ko'rsatuvchi mustahkam ilmiy dalillar yetishmaydi. Shunga qaramay, amaliyotda kinestetik strategiyalar (eksperimentlar, loyiha ishlari, seminar-treninglar) talabalar motivatsiyasini oshirib, ularning mavzuga qiziqishini kuchaytiradi.

Manbalar: Mazkur bo‘limdagi fikrlar xalqaro pedagogika tadqiqotlari natijalari va amaliy tajribalarga tayanadi. O‘rganish uslublari nazariyasi va metodikasi bo‘yicha ommaviy ishlanmalar (mas., Flemingning VARK modeli, Kolb nazariyasi) hamda zamonaviy tadqiqotlar (Masulhildler va boshq. tahlili, Learning Styles haqidagi sharh, vizual-o‘rganish samaradorligi tadqiqotlari) asosida har bir o‘rganish uslubiga mos dars strategiyalari ishlab chiqilgan. Maqolada qo‘llangan statistik ma‘lumot va amaliy misollar o‘quvchilarning vizual, auditor va kinestetik xususiyatlarini aniqlash va ularga mos uslubda o‘qitish samaradorligini tahlil qilishga xizmat qiladi.

Xulosa

Zamonaviy ta‘lim tizimi individual yondashuvni talab qiladigan murakkab, dinamik va ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, uning markazida o‘quvchi shaxsi, uning ehtiyojlari, imkoniyatlari va o‘rganishdagi tabiiy xususiyatlari turadi. Ushbu maqolada tahlil etilganidek, o‘quvchilarning o‘rganish uslublari (vizual, audial, kinestetik) aniqlash va har biriga mos metodik yondashuvlarni qo‘llash ta‘lim sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Tadqiqotlar va amaliy tajribalar ko‘rsatadiki, har bir o‘quvchi axborotni turlicha idrok etadi, o‘ziga qulay bo‘lgan o‘rganish uslubida esa ma‘lumotni yanada samarali o‘zlashtiradi. Vizual o‘rganishga moyil bo‘lgan o‘quvchilar ko‘rgazmali vositalar orqali, audial o‘rganuvchilar eshitish va muloqot orqali, kinestetik o‘rganuvchilar esa harakat, tajriba va amaliyot orqali bilimni egallashga intiladilar. Ushbu farqlarni e‘tiborga olgan holda darslarni loyihalash, o‘qitish strategiyalarini moslashtirish, pedagogik texnologiyalarni differensial asosda tanlash — zamonaviy o‘qituvchining asosiy kompetensiyalaridan biri bo‘lib qolmoqda.

Shu nuqtai nazardan qaralganda, o‘quvchilarning o‘rganish uslublari aniqlash — bu shunchaki ta‘lim jarayonining bir bosqichi emas, balki ularni shaxs sifatida anglash, ularning ichki potensialini ro‘yobga chiqarish sari tashlangan muhim qadamlardan biridir. Dars jarayonini har bir o‘quvchi uchun individual yondashuvga asoslangan holda tashkil etish orqali o‘qituvchi bilim olishdagi tenglikni ta‘minlaydi, shuningdek, o‘quvchining mustaqil fikrlash, o‘zini anglash va ijodiy rivojlanishiga ko‘maklashadi.

Albatta, ta‘limda o‘rganish uslublari asoslangan metodik yondashuvni amaliyotda to‘liq tatbiq etish murakkabliklarga duch kelishi mumkin. Bunda sinfdagi o‘quvchilar soni, o‘qituvchining yuklamasi, texnik vositalarning mavjudligi kabi tashkiliy omillar rol o‘ynaydi. Ammo shuni unutmaslik kerakki, har qanday pedagogik yondashuvning samarasi, avvalo, o‘qituvchining o‘z kasbiga bo‘lgan yondashuvi, bilimdonligi va metodik mahoratiga bog‘liqdir. O‘qituvchining har bir o‘quvchining o‘ziga xos o‘rganish uslubini anglab, shu asosda darsni tashkil etishga bo‘lgan harakati — bu nafaqat ta‘lim sifati uchun, balki insoniy qadriyatlarni qadrlash va rivojlantirish yo‘lidagi muhim qadamlardan biridir.

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarning o'rganish uslublarini tahlil qilish va ularga mos metodik yondashuvlarni ishlab chiqish — zamonaviy pedagogikaning ilmiy va amaliy jihatdan muhim yo'nalishlaridan biridir. Bu yo'nalishda olib borilayotgan tadqiqotlar, tajriba almashuvlari va innovatsion metodikalarning joriy etilishi o'z natijasini bermoqda va berishda davom etadi. Yaqin kelajakda bu yo'nalish yanada chuqurroq o'rganilib, milliy ta'lim tizimimizda kengroq qo'llanishi orqaligina har bir o'quvchining imkoniyatlarini to'laqonli ochishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Fleming, N. D., & Mills, C. (1992). *Not Another Inventory, Rather a Catalyst for Reflection*. To Improve the Academy, 11(1), 137–155.
2. Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Prentice-Hall, Inc.
3. Dunn, R., & Dunn, K. (1993). *Teaching Secondary Students Through Their Individual Learning Styles: Practical Approaches for Grades 7–12*. Allyn and Bacon.
4. Coffield, F., Moseley, D., Hall, E., & Ecclestone, K. (2004). *Learning Styles and Pedagogy in Post-16 Learning: A Systematic and Critical Review*. Learning and Skills Research Centre.
5. Pritchard, A. (2009). *Ways of Learning: Learning Theories and Learning Styles in the Classroom* (2nd ed.). Routledge.
6. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching* (5th ed.). Pearson Education.
7. Мусурманова, Н. А. (2020). Дифференцированный подход в обучении: теория и практика. – Тошкент: Ўқитувчи.
8. Ruzmetova, M. T. (2022). *Innovatsion metodlar asosida o'quvchilarning individual o'rganish xususiyatlarini hisobga olish*. O'zbekiston pedagogika jurnali, №4, 45–51.
9. VARK Learn Limited. (2021). *The VARK Modalities*. <https://vark-learn.com>
10. Maslukhildler, A., & Saidova, G. (2021). *O'quvchilarning o'zlashtirish uslublarini aniqlash va ularga mos metodikani qo'llash yo'llari*. Pedagogik tadqiqotlar jurnali, №3(15), 92–97.
11. Clark, D. (2018). *Learning Styles: The Debate*. In: Online Learning Resource Centre. <https://www.learning-theories.com>
12. Evans, C., Cools, E., & Charlesworth, Z. M. (2010). *Learning in Higher Education – How Cognitive Styles and Learning Approaches Matter*. Teaching in Higher Education, 15(4), 467–478.
13. Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives*. Longman.
14. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (2020). *Umumiy o'rta ta'limda zamonaviy dars metodlari: metodik qo'llanma*. – Toshkent: Fan va texnologiya.